

Tipuri de memorie

Omul are posibilitatea sa intipareasca impresiile produse de obiecte, fenomene care actioneaza asupra analizatorilor, iar procesul psihic care asigura pastrarea experientei lui anterioare este memoria.

Inca in psihologia clasica, incepand cu studiile lui H.Ebbinghaus, M.Mayer si W.Stern, s-a facut constatat ca functia mnezica are o organizare eterogena, punand in evidenta o diversitate de modalitati si forme de manifestare. Pentru delimitarea lor, au fost introduse patru criterii, care-si pastreaza valabilitatea si astazi, si anume:

prezenta sau absenta intentiei si a controlului voluntar;

prezenta sau absenta desprinderii si intelegerii legaturilor specifice intre elementele si secventele materialului;

aferentia dominanta;

factorul timp;

1. Aplicarea primului criteriu permite identificarea a doua forme mari ale memoriei: *memoria involuntara sau neintentionata* si *memoria voluntara sau intentionata*

Ambele forme se evaluează, în principiu, pe baza aceluiași indicatori, ca, de pildă: volumul materialului reținut după fiecare prezentare și percepere secvențială, volumul total al materialului engramat la finele unui anumit interval de timp; rapiditatea întipăririi; exactitatea întipăririi; completitudinea.

Memorarea involuntara sau neintenționată se realizează în mod cotidian, în procesul perceperii diferitelor obiecte, situații, întâmplări și în cursul desfășurării diferitelor activități. Este aceea care, în toate cele trei faze – engramare, păstrare, reactualizare – se realizează fără existența unui scop mnezic precis și fără controlul voinței conștient focalizat. Deși se desfășoară permanent, nu numai pe fondul stării de veghe, ci uneori, și în somn, prezența ei se înregistrează de către conștiință *post festum*. Ne dăm seama că în repertoriul experienței anterioare apar „elemente“ pe care nu ne puseseăm în gând să le memorăm și să le păstrăm sau că, la un moment dat, câmpul conștiinței ne este invadat de „amintiri“, pe care nu le-am „comandat“ în mod intenționat.

Memoria involuntară acoperă un vast teritoriu al existenței noastre cotidiene și ne înzestrează zilnic, fără să depunem vreun efort de concentrare a atenției, cu informații, impresii și experiențe ce pot fi mai târziu de un real folos. Forța ei de manifestare este atât de mare, încât îi permite să se realizeze chiar în paralel cu memoria voluntară, ea operând exact asupra acelor elemente pe care aceasta din urmă le are sau le omite. Memorarea involuntară ține cu precădere de însușirile native ale mecanismelor cerebrale și prin intermediul ei se poate pune în evidență capacitatea bazală de engramare-stocare a creierului.

Memoria voluntară sau intenționată este forma esențială de organizare și manifestare a capacității mnezice a omului, ea fiind strâns conectată și integrată motivelor și scopurilor activităților specifice, începând cu activitatea de joc și terminând cu activitatea de creație. Structura conținutului informațional și repertoriul operațional-instrumental al oricărei profesii sunt rodul memoriei voluntare. Caracteristica ei principală rezidă în prezența și formularea expresă a sarcinii și scopului de fixare (memorare) și păstrare, în vederea uzului ulterior, mai apropiat sau mai îndepărtat în timp. Sarcina pe baza căreia se montează și funcționează mecanismele memoriei voluntare poate fi formulată din afară sau de către subiectul însuși, și ea vizează grade diferite ale completitudinii și exactității. În acest caz, procesul de engramare-fixare se desfășoară ca activitate psihică dominantă, iar nu ca activitate paralelă și secundară, ca în cazul memorării neintenționate. Toate procesele psihice specifice – percepția, gândirea (analize logice, evaluări, înțelegere), voința sunt subordonate și instrumentează memorarea.

În cazul memorării intenționate, subiectul simte efortul mental, cum se mobilizează expres pentru a percepe și conștientiza cât mai clar fiecare „element“ al materialului în vederea fixării cât mai exacte, rapide și complete. Este și firesc ca, în asemenea circumstanțe, randamentul memorării să fie superior celui înregistrat de o memorare involuntară.

Memorarea voluntară se realizează la niveluri diferite de completitudine, exactitate și trăinicie sau durabilitate. Ea este subordonată și unor cerințe de exactitate și fidelitate, care variază în funcție de scopul stabilit și de natura materialului. Pe traiectoria procesului de memorare voluntară, apare așa-numitul *efect al listei*. Esența acestuia rezidă în aceea că, în prezentarea serială a informației (materialului), cei mai bine se rețin *începutul și sfârșitul* (dar mai puțin) și cel mai slab sau aproape deloc – *mijlocul* seriei. Explicația constă în inducția negativă anterogradă și retrogradă, care se produce de la segmentele inițiale către cele următoare și de la cele terminale către cele anterioare. Ca urmare, apare o stare de inhibiție accentuată ce se concentrează în zona segmentului de mijloc. Prezența *efectului listei* trebuie să conducă la concluzia că, pentru o organizare optimă a procesului de învățare, trebuie evitată structurarea materialului în serii lungi, care depășesc, de pildă, 50 de unități memorative (*chunks*). Structurarea trebuie realizată în serii scurte (de până la 30 unități memorative).

Memorarea voluntară se include ca verigă esențială în structura activității de învățare, unde funcționalitatea ei va fi subordonată și integrată motivelor și scopurilor acestei activități. Tocmai în contextul dat, ea se va elabora și structura din punct de vedere operațional.

Faptul că cineva este caracterizat ca având o memorie bună sau slabă depinde, în primul rând, de volumul și calitatea păstrării, de funcționalitatea celor stocate anterior. Diferențele individuale cele mai semnificative se constată tocmai în întinderea și diversitatea păstrării. De aceea, în plan psihopedagogic, preocuparea principală trebuie să-o constituie găsirea procedurilor și condițiilor optime pentru asigurarea unei durabilități cât mai mari în timp a ceea ce se învață în cursul vieții.

2. Aplicarea celui de al doilea criteriu duce la delimitarea *memoriei mecanice* și a *memoriei logice*.

Memoria mecanică se caracterizează prin fixarea, păstrarea și reproducerea unui material, pe de o parte, în forma lui inițială, fără vreo modificare semnificativă, iar pe de altă parte, fără realizarea unei înțelegeri a conținutului și legăturilor logice între diferitele secvențe și elemente.

Memoria mecanică exprimă, într-un fel, *memoria pură*, neracordată și neintegrată în structura operatorie a gândirii. Acolo unde beneficiază de un suport natural propice (o bună funcționare a mecanismelor memorative primare, ce țin de însușirile native ale creierului), și ea se oferă subiectului ca o zestre de-a gata, fără a-l costa un efort prea mare, memoria mecanică poate să devină dominantă.

Având în vedere faptul că omul, prin natura sa intelectuală internă, este un creator de semnificații (*homo significans*), putem afirma că, și în cazul memoriei mecanice, orice subiect normal tinde în mod necesar să stabilească unele legături și asociații indirecte, de ordin mnemotehnic, pentru facilitarea fixării materialului propus spre memorare.

Memoria logică este mediată și instrumentată de operații mentale speciale de analiză, comparare și relaționare criterial-semantică a elementelor materialului. Genetic, ea se structurează în urma memoriei mecanice și eficiența sa depinde de dezvoltarea și maturizarea intelectuală generală a individului. Contribuția cea mai mare la elaborarea schemelor și procedurilor sale mnemotehnice o are procesul învățării organizate, în școală.

În conținutul său repertorial, accentul principal se pune pe aspectele esențiale, pe invarianții semantici, pe informațiile definitorii, iar nu pe detalii sau pe cadrul extern în care a fost prezentat materialul. În chiar faza de engramare, materialul este supus unei analize și prelucrări primare, se elaborează o orientare conștientă a subiectului în raport cu conținutul și caracteristicile lui, se identifică și se evidențiază „elementele“ nodale etc.

Fixarea nu se face prin *juxtapunere* (alăturarea exterioară a unui sertăraș la „fișierul“ existent), ci prin *integrare* (stabilirea conexiunilor semantice dintre noul material și fondul experienței achiziționate anterior). Ca urmare a acestei activități intelectuale pregătitoare, memoria logică devine mai productivă decât cea mecanică.

3. Aplicarea celui de al treilea criteriu – cel al *aferenței* dominante – permite delimitarea formelor de memorie după modalitatea de recepție pe care o implică preponderent. Se evidențiază astfel: *memoria vizuală*, *memoria auditivă*, *memoria kinestezică*, *memoria mixtă*. Fiecare din aceste forme se poate impune ca dominantă în plan individual, ajungându-se astfel la diferențe tipologice în organizarea și

funcționarea schemelor mnezice. Atât cercetările experimentale, cât și observațiile cotidiene arată că un subiect reține mai ușor și păstrează mai bine un material recepționat pe cale vizuală (tip vizual), altul memorează mai ușor și păstrează mai trainic un material perceput pe cale auditivă (tip auditiv), un al treilea memorează și fixează mai eficient schemele actelor motorii – dexteritatea manuală, corporală – ca în cazul gimnasticii și jocurilor sportive sau al mișcărilor instrumentale implicate în diverse meserii (tip motor) și, în fine, un al patrulea are nevoie să folosească două sau mai multe modalități de recepție pentru a face față corespunzător sarcinilor mnezice: să citească materialul cu voce tare (văzul + auzul); să citească și să se plimbe prin cameră (văzul + chinestezia); să citească materialul cu voce tare și să se și plimbe sau să efectueze automat diferite mișcări (văz + auz + chinestezie).

Aceste forme de memorie sunt condiționate, după toate probabilitățile, genetic și ele se impun ca atare în cadrul memoriei involuntare și al celei voluntare sau în dinamica memoriei mecanice și a celei logice. De aceea, diagnosticarea și cunoașterea lor se impun ca cerințe psihologice esențiale în vederea gestionării corecte în plan educațional a materialului de învățare.

4. *Formele temporale ale memoriei.* Cercetările realizate din perspectiva modelului cibernetic (Tulving și Donaldson, 1972; Lindsay și Norman, 1972; M. Golu, 1975; Simon, 1980), luând în considerare timpul de procesare și integrare a informațiilor în diferite tipuri de sisteme reale, au pus în evidență existența unor forme de memorie temporală, și anume: memoria imediată sau senzorială; memoria de scurtă durată (MSD); memoria de lungă durată (MLD).

Memoria imediată (senzorială) exprimă menținerea „continuității” fluxului informațional în cadrul sistemelor senzoriale un timp suficient de lung pentru integrarea lui finală în imagine sau în model informațional unitar, pe baza căruia devine posibilă identificarea. Fiecare analizator posedă operatori speciali de acumulare serială a secvențelor informaționale, astfel că secvențele actuale se articulează cu cele anterioare, formând împreună o „entitate” designativă (izomorfă sau homomorfă), ce se pune în corespondență cu obiectul-stimul. Indiferent de natura modală și substanțial-calitativă a materialului ce se cere a fi memorat și păstrat, el trebuie să treacă prin procesarea senzorială primară și să i se formeze codurile-imagine interne. Așadar, memoria imediată este condiția principală a realizării celorlalte două tipuri de memorie – de scurtă și de lungă durată.

Memoria de scurtă durată (MSD), are o structură complexă, eterogenă din punct de vedere informațional, cuprinzând date despre evenimente și fenomene variate, într-o ordine determinată sau aleatorie. Ea nu este o imagine fidelă a conținutului memoriei imediate (senzoriale), ci rezultatul prelucrării și interpretării acestuia. Trăsătura sa esențială o constituie limitarea în timp a conservării conținuturilor recepționate de subiect într-o situație obiectivă dată.

Memoria de lungă durată (MLD) – desemnează totalitatea structurilor informaționale și instrumental-acționale, a căror limită inferioară de păstrare în timp este egală cu limita superioară a MSD (8- 10 minute), limita superioară putând fi egală cu durata vieții individului.

Memoria nu ființează în forma unei structuri statice, pietrificate și nici ca un recipient în sine neutru și permanent acelasi, în care se introduc de-a valma, din afara, impresii, informații, experiențe. Dimpotrivă, ea se organizează și funcționează ca sistem dinamic, ce se elaborează treptat în cursul evoluției istorice și ontogenetice, pe măsura îmbogățirii repertoriului experienței.

Memoria este un proces psihic de reflectare a experienței anterioare prin fixarea (intiparirea și pastrarea), recunoașterea și reproducerea imaginilor senzoriale, ideilor, starilor afective sau mișcărilor din trecut. Procesele de memorie se desfășoară atât în legătura cu reflectarea senzorială cât și în legătura cu procesele de gândire și de limbaj, la unii oameni predominând memoria senzorial-intuitivă, la alții cea verbal-abstractă.

Memoria nu ființează în forma unei structuri statice, pietrificate și nici ca un recipient în sine neutru și permanent acelasi, în care se introduc de-a valma, din afara, impresii, informații, experiențe. Dimpotrivă, ea se organizează și funcționează ca sistem dinamic, ce se elaborează treptat în cursul evoluției istorice și ontogenetice, pe măsura îmbogățirii repertoriului experienței.

BIBLIOGRAFIE

- Cosmovici, A., Psihologie generală, Editura Polirom, Iași, 1996.
- Golu, M., Fundamentele psihologiei, Editura Fundației „românia de mâine”, București, 2000
- Golu, M., Dicu, A., Introducere în psihologie, Editura Științifică, București, 1972.
- Landau, E., Psihologia creativității, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1979.
- Mărgineanu, N., Psihologia persoanei, Cluj, 1944.
- Parot, F. Richele, M., Introducere în psihologie, Editura Humanitas, București, 1995.
- Piaget, J., Psihologia inteligenței, Editura Științifică, București, 1965.
- Popescu-Neveanu, P. Curs de psihologie generală, Tip. Univ. București, vol. I, 1976, vol. 11, 1977.
- Roșca, Al. Psihologie generală, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1978.
- Șchiopu, U, Verza, E., Psihologia vârstelor, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1993.
- Zlate, M., Introducere în psihologie, Editura Șansa, București, 1996 (ed. a II-a).